

DRUŠTVO ZA ZAŠTITU BILJA SRBIJE

XII SAVETOVANJE O ZAŠTITI BILJA

Zbornik rezimea radova

Zlatibor, 25-29. novembar 2013. godine

Zbornik rezimea radova
XII SAVETOVANJE O ZAŠTITI BILJA
Zlatibor, 25-29. novembar 2013. godine

Izdavač:

Društvo za zaštitu bilja Srbije
11080 Beograd 80, Nemanjina 6; p.fah 123
E-mail: plantprs@eunet.rs
Internet: www.planprs.org.rs

Za izdavača:

Prof. dr Goran Delibašić, predsednik Društva

ISBN 978-86-83017-24-9

Tiraž:

600 primeraka

Štampa:

KAKTUSPRINT, Beograd

referat po pozivu

3.1. INVAZIVNE VRSTE U ŠUMARSTVU I PEJZAŽNOJ ARHITEKTURI I HORTIKULTURI

**Glavendekić Milka, Golubović Čurguz Vesna, Bjedov Ivana,
Obratov-Petković Dragica**
Univerzitet u Beogradu - Šumarski fakultet, Beograd
milka.glavendekic@sfb.bg.ac.rs

Gradska, prigradska i seoska naselja su odavno prepoznata kao imigraciona središta za introdukovane biljne vrste i resurs za dalje širenje na susedne urbane i suburbane predele. U isto vreme najveći broj invazivnih vrsta spada u grupu ornamentalnih, odnosno unetih za potrebe pejzažne arhitekture i hortikulture. Moguće je predvideti da će u pojedinim urbanim zonama, u kojima se očekuje pogoršanje ekoloških uslova usled klimatskih promena, biti značajno sužen asortiman ukrasnih biljaka koje se mogu koristiti za podizanje zelenih gradskih prostora. Iako neofite čine 0,2-0,9% vrsta u spektru flore, one imaju veliki uticaj na prirodne i ekosisteme bliske prirodnim. Ekološki efekti, koji nastaju prisustvom i širenjem ovih vrsta izazivaju promene u florističkoj strukturi u smislu dominacije introdukovanih biljaka, homogenizacije urbanih biotopa, promena u toku sukcesije, kruženju nutrijenata, a u evolucionom pogledu vode ka hibridizaciji.

Na osnovu naših istraživanja, kao i na osnovu literaturnih podataka, konstatovali smo da su pojedine invazivne vrste postale dominantne na nekim vlažnim staništima u Beogradu, kao i u nekim delovima centralne zone grada. Unete kao ornamentalne veoma brzo su se proširile utičući na native vrste i sukcesiju prirodne vegetacije.

Severno-američka vrsta *Aster lanceolatus* Willd., je jedna od najraširenijih invazivnih vrsta u Srbiji. U svim dostupnim florističkim i fitocenološkim istraživanjima, kao i na listama invazivnih vrsta u centralnoj Evropi zauzima jedno od prvih mesta po stepenu invazivnosti. Osamdesetih godina prošlog veka sporadično je zabeležena na vlažnim staništima Beograda (Ada Ciganlija), devedesetih je zabeležena u nešto većim populacijama u centralnim zonama grada-

va, da bi prema istraživanjima iz 2010, 2011. i 2012. god. postala dominantna vrsta na staništima uz rečne obale (700-1200 individua na eksperimentalnim kvadratima).

Istočno-azijska vrsta *Reynoutria japonica* Houtt. uneta kao ukrasna biljka, sada naturalizovana, spada u grupu od 100 najinvazivnijih vrsta (IUCN). Zastupljena je na degradiranim vlažnim staništima, potiskuje druge vrste, zauzima staništa nativnih vrsta u zajednicama *Quercetum-Farnetto-cerris*, *Quercetum-Carpinetum serbicum*, *Carpino-Quercetum farnetto-cerris* gde smanjuje raznovrsnost priobalne flore i menja sliku predela.

Acer negundo L. se na staništima kao što su delovi Ade Cigarije, savski deo Novog Beograda i Makiš, prema istraživanjima iz poslednjih deset godina, nalazi sa mnogo većom brojnošću i pokrovnošću. Slično se odnosi i na vrste iz rodova *Ailanthus*, *Akebia*, *Amorpha*, *Broussonetia*, *Buddleja*, *Eleagnus*, *Fraxinus*, *Gleditsia*, *Lantana*, *Lycium*, *Achonia*, *Prunus*, *Rhus* i *Robinia*.

Čovek nekim svojim postupcima iz nehata ili neznanja može da izazove posledice sa nesagledivim krajem. Unošenje invazivnih vrsta gljiva *Cryphonectria parasitica* Murrill Barr (Syn. *Endothia parasitica* (Murr.) Anderson & Anderson) i *Ceratocystis ulmi* Buisman C. Moreau (Syn. *Ophiostoma ulmi* (Buisman) Nannf.), patogenih vrsta gljiva stabala pitomog kestena i bresta su dobri primeri za to. Gljiva *C. rarasitica* izaziva rak kore i propadanje stabala pitomog kestena, „endotioze“, i prouzrokovala je uništavanje tako velikog broja stabala na različitim kontinentima da je postojala opasnost da ova vrsta nestane. Gljiva *C. ulmi* prouzrokuje bolest sprovodnih sudova i beljike različitih vrsta brestova. Obe vrste patogena su se pojavile u prvoj polovini dvadesetog veka i širile veoma brzo, tako da su u veoma kratkom roku dostigle pandemijske razmere. Zbog značaja koji ove vrste drveća imaju i u šumarskoj delatnosti, a i kao dekorativne vrste mnogobrojne mere su preduzete da se stabla zaštite, međutim najnoviji podaci ukazuju da su patogeni još uvek prisutni i nanose velike štete na prostoru naše zemlje.

U Srbiji je do sada najviše istraživanja posvećeno stranim invazivnim insektima i grinjama, pa su i podaci o tome najviše dostupni stručnoj i naučnoj javnosti. Klimatske promene značajno utiču na populacije insekata i grinja. Svedoci smo da mediteranske vrste migiraju u kontinentalni deo i tu se pojavljuju u povišenoj brojnosti.

U vezi sa tim i sam pojam invazivne vrste je diskutabilan. Invazivne vrste insekata koje imaju poseban značaj u šumarstvu, pejzažnoj arhitekturi i hortikulturi su: *Corytucha ciliata* Say, *Stictocephala bisonia* Koop et Yonke, *Metcalfa pruinosa* Say, *Acizzia jamatonica* Kawayama, *Aphis gossipii* Glover, *Prociphilus fraxinifolii* Riley ex Riley et Monell, *Adelges nordmanniana* Eckstein, *Eriosoma lanigerum* Hausmann, *Parthenolecanium fletcheri* Cockerell, *Pseudaulacaspis pentagona* Targoni – Tozzetti, *Unaspis euonymi* Comstock, *Harmonia axyridis* Pallas, *Neoclytus acuminatus* F. *Obolodiplosis robiniae* Haldeman, *Paractopa robinella* Clemens, *Phyllonorycter robinella* Clemens, *P. platani* Staudiger, *P. leucographella* Zeller, *Cameraria ohridella* Deschka et Dimić, *Hyphantria cunea* Drury, *Antheraea yamamai* Guerin-Meneville, *Helicoverpa armigera* Hübner, *Aproceros leucopoda* Takeuchi, *Nematus tibialis* Newman i drugi.

Invazivne grinje od većeg značaja za šumarstvo, pejzažnu arhitekturu i hortikulturu su *Aceria ligustri* (Keifer), *Aculops gleditsiae* (Keifer), *Cecidophyopsis hendersoni* (Keifer), *Cosetacus camelliae* (Keifer), *Epitrimerus cupressi* (Keifer), *Eriophyes emarginatae* (Keifer), *Paraphytoptus chrysanthemi* (Keifer), *Vasates quadripedes* Shimer, *Phytoptus hedericola* (Keifer), *Eotetranychus weldoni* (Ewing), *Brevipalpus obovatus* Donnadieu i *Polyphagotarsonemus latus* (Banks).

Sadni materijal stranih ukrasnih biljaka koje se uvoze, već duži niz godina gaje u rasadnicima ili predstavljaju sastavni deo zelene infrastrukture naših urbanih sredina, potpomažu širenje invazivnih stranih vrsta, među kojima su opasni patogeni i štetočine koji su već narušili ili predstavljaju rizik za dalje ugrožavanje prirodnih i prirodnih sličnih ekosistema.

Ovaj rad je realizovan u okviru sledećih projekata: „Istraživanje klimatskih promena na životnu sredinu: praćenje uticaja, adaptacija i ublažavanje” (43007) u okviru programa Integrisanih i interdisciplinarnih istraživanja za period 2011-2014. godine i „Razvoj tehnoloških postupaka u šumarstvu u cilju realizacije optimalne šumovitosti” (projekat 3107), koje finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije.